

színházi esték

* A MISKOLCI NEMZETI SZÍNHÁZ ÉS AZ EGRY GÁRDONYI GÉZA SZÍNHÁZ MŰSORISMERTETŐINEK 1972. NOVEMBER HAVI MELLÉKLETE *

Emberszívek bábjátékosa

Igy nevezte a színészt Szerdahelyi Kálmán, aki maga is mestersen tudott az emberi érzelmekkel játszani, akkor rikkant vagy nevette meg közönségét, amikor csak akarta. A foszforeszkáló egyéniségek közül való volt, akik fényt, világosságot hoznak magukkal a színre, akikre akaratlanul is föl kell figyelni. Daliás alkat, a megtestesült férfiszépesség, klasszikus szobor, melyből azonban tiszta értelem, átfűtött érzelem és aranyos kedély sugárzott.

Mindez a természet adománya volt, de Szerdahelyi Kálmán becsületesen sáfárkodott velük, s valamennyit művészetének eszközévé tette. Egész életében tanult, képezte magát, s nemcsak egyik legszebb férjje volt korának, de talán legműveltebb, tudatos művésze is. Több idegen nyelvet beszélt, darabokat fordított, rendezett, színházi lapot szerkesztett. A vándoréveket is arra használta, hogy megismerje az életet, az egyszerű embereket, akiket azután nagy-nagy szeretettel, valószínű, túlzás nélkül ábrázolt szerepeiben. A realizmus úttörője volt abban a korban, amikor az éneklő, pátoszos szavalás dívott a színpadon, amitől még a legnagyobbak sem tudtak szabadulni.

„A múlt század hatvanas éveiben — írja Ujházy Ede — a pesti Nemzeti Színház színpadán egy fiatal, magyar színész egész nagyjelenetét a közönségnek háttal fordulva játszotta végig. Egyetlen mozdulata, arcrándulása sem volt a közönség számára, egész lelkével, művészetének minden segédeszközével a szerepe felé fordult. Valóságos merénylet volt ez abban az időben. Am a merénylet sikerült és ez időtől van helye a természetességnek a magyar színpadon. Ez a fiatal színész Szerdahelyi Kálmán volt.”

Halálának 100. évfordulóján Miskolc szülöttjére, a nagyszerű színészre, Szerdahelyi Kálmánra, mint a magyar színművészet egyik első mesterére, úttörőjére emlékezünk.

Viharos alkonyat

Nem tudni pontosan, hogy hány-szor került színre hazai színpadokon a Viharos alkonyat, egy azonban biztos: a felszabadulás óta számos felújítást megért Rahmanov műve.

A Nemzeti Színház akkor tűzte műsorára, mikor még romokban hevert a főváros, s mint Major Tamás többször is elmesélte, a darab egyik emlékp próbájára még egy szovjet katonai őrző is bevetődött, melynek őrmestere — civil életében lelkes amatőr színjátész — tanácsokat is adott a színészeknek.

A szerző 1937-ben írta művét, melynek cselekménye 1916—17—18-ban játszódik. Hőse, Polezsajev professzor, a kiváló tudós, a hatalmas történelmi, társadalmi változások kö-

zölte — számos egyéni konfliktuson keresztül jut el az új rendszer, a forradalom igazságainak felismeréséhez. Ezután készséggel áldozza tudását, tapasztalatait a szebb, új világért. Rahmanov kitűnő realista drámát írt, jó szerepekkel. A fiatal Illés István ezzel a rendezéssel mutatkozik be Miskolcon. A dráma főszerepében Simon György Jászai-díjast láthatja a közönség. A dráma- és az előadásnak — ez a legfőbb törekvésünk — évtizedek távlatából is meg kell éreztetnie, hogy mit jelent (a ma embere számára is) vállalni a forradalom igazságait. A Viharos alkonyatot a Nagy Októberi Forradalom évfordulóján díszelőadésként mutatjuk be.

Déryné

Találkozás a színházzal (2)

1809-ben vagyunk. Ekkor már ket éve magyar színészek is játszanak Pesten.

Róza nem nyugszik, míg el nem viszik színházba. Hosszú könyörgés után végre elérkezik az ünnepélyes pillanat: először lépi át a színház küszöbét. Mikor a színészek megjelennek, elnémul. Akármit szólnak hozzá, semmire nem válaszol: ünnepi áhítat telepszik lelkére. Úgy érzi, hogy akik a színpadon játszanak, nem emberek, hanem istenek.

Ettől kezdve mindig színházba szeretne menni. Kis pénzcsekjéjét félreteszi, nem vesz gyümölcsöt, csakhogy színházba mehessen.

Többször jelentkezik Láng Ádám rendezőnél, szerepet kér, de hiába. Pajtásai, iskolatársai társaságában rendez színelőadást, de ennek is vége szakad: a mama feljön Jászberényből és hazaviszi lányát, nehogy eszébe jusson a színház felé kacsingatni.

Egy évig tart a jászberényi számkivetés. Róza pénzért varr és hímeztet. A színház: reménytelen álom. Már-már úgy érzi, mindennek vége, mikor egyszer csak levél érkezik Pestről, amelyben szerepet ajánlanak neki. Ezen felbátorodik és újra kezdi az ostromot. A hosszú könyörgés végre mégis meglágyítja az anya szívét, de a körülmények is arra kényszerítik, hogy kenyérkereső pályára adja leányát. Összepakolja hát Rózákat és fölviszi Pestre, a színházba.

Róza tizenhét éves. A Hacker-teremben játszó magyar színtársulat vezetője Fegyverneki Vida László, gazdag földbirtokos. Vele kötik meg a szerződést — egy évre. Havi fizetség 18 frt. Murányiéknál, az egyik színészházaszárnál kap lakást és kosztot. Murányiné elismert színésznő és jóindulatú nő. Tőle kapja Róza az első színészi leckét.

Először a Hamletben öltözik be mint udvari dáma, statisztálni. Mikor azonban Sáskáné, ki a királynét játssza, meglátja a sleppes ruhába öltöztetett vakarcsot, lekergeti a színpadról. Egész éjjel sír elkeseredésében.

Első szerepe egy pajkos szobalány az „Egyiptomi út, vagy így fogják az egeret” című vígjátékban. Mikor kilép a színpadra, úgy megijed a világozágtól, hogy

zavarában hátat fordít a közönségnek és egyszuszra eldarálja szerepét anélkül, hogy szóhoz hagyná jutni az inast játszó színészt. Végül is újra kell kezdeni az egészet, s ezúttal már jól megy minden.

Ezután minden darabban játszik. Statisztál, kórusban énekel, énekes szerepeket tanul. Az énekekben Pacha Gáspár, a színtársulat karmestere vezeti. Először csak egy románcot kell énekelnie „A két róka” című daltól. Komoly színpadi feladatot kap utána Pacha Gáspár daljátékában, „Az első hajós”-ban, amelyért Vida úr külön harminc forint jutalmat küld neki, egy kis levél kíséretében: „Ha minden héten ennyi haladást tanúsít a kis Rózsika, úgy mindig meg fogja ajándékozni — a direktor.”

Ekkor kapja színpadi nevet is. Benke József, kiténő színész és rendező, színlapíras közben fennakad a német néven, s azon nyomban lefordítja magyarra. Magyar színész nem játszhat német néven. Így kérészteli el Benke atyus Schenbach Rózákat Széppataki Rózáknak.

A kis Róza életében most már nincs pihenő: énekes darab, vígjáték, tragédia,

érzékeny játék, néma ábrázolat, fiúszerep — mindentől kiveszi részét. Szép, vörös haját levágták a fiúszerepek kedvéért. Minden perce el van foglalva. A színpadi próbáról táncpróbára siet, onnan énekpróbára várják. Otthon szerepet tanul és színpadi ruháit varrja. Minden este előadás. Bámulat, hogy ez a vézna, törekeny kislány hogy bírja ezt a kegyetlen iramot. Csak a belső tűz, a megtalált életcéll szenvedélyes imádata, a mindent elsöprő akarat tud ilyen csodát tenni.

Róza rövidesen a pesti társaságot is meghódítja. Szívesen látott vendég Méreyéknél, Fáyéknál, Karacséknál, Petőéknél, Mártonéknál. Ezzel elkezdődik Széppataki Róza társadalmi karrierje is. Forradalmi jelentőségű jelenség ez, mert a múlt század elején a színészek még a társadalom kivetettjei. Nemesség, polgárság nemigen érintkezik velük, még ha megtapsolja is játékkukat. Széppataki Róza az első színésznő, aki előtt megnyílnak a nemesi kúriák és a szigorú polgári otthonok kapui. Rendkívüli tehetsége, páratlanul kedves modora és erkölcsös életmódja a belépőjegy.

A vézna, koránál négy-öt évvel fiatalabbnak látszó Róza, mind nehezebb feladatokat kap. A sikerek, még csak kis sikerek. Inkább fiatalságával, rendkívül gyermekes megjelenésével és kedvességével hat. „Rekedtes beszédjéből — írja Fáy András — nem gyanítható senki azt a bájtéljes hangot, mellyel elbűvölte közönségét.”

Közben hatalmas építkezés indul meg a városban. Lerakják a nagy német színház alapjait a mai Vörösmarty téren. Megnyitását a magyar színészek is türelmetlenül várják, mert ígéretet kaptak, hogy a német színház kiköltözése után birtokba vehetik a Rondellát.

1812-ben megtörténik az ünnepélyes megnyitás. Európa legnagyobb és legjobban felszerelt színháza áll most a pesti német színészek rendelkezésére. Háromezer ember fér el a nézőtérben.

Az avató előadáson a magyar színészeknek is meg kell jelenniök. Róza azonban nem hajlandó statisztálni a németeknek és beteget jelent.

„Egy magyar mágnás lett aztán a németek intendánisa” — írja később. „Istene! a német színészet már akkor is virágzott, a német irodalom gazdag volt: mert voltak nagy költői, s magas műveltségre emelkedhetett. Adhattak remekműveket a színpadon, mert pártolásban részesült —, mert uralkodó nyelv volt a német a magyar fővárosban. A főbb rendűek szegyeleltek magyarul beszélni, s ha tudtak is, eltagadták... még a polgárság is! Csak alig lehetett helyel-közzel egy igazi derék magyar polgári házat találni, és csakis azok s az ifjúság pártolta némileg a magyar színészeket. Az utcán egy magyar szót hallani éppen nem lehetett. A magyar színészet tehát még akkor csak bölcsőjében feküdt... de nem aranybölcsőben, hol ringatták s ápolták volna. Nem voltak költők, kik a nyelvet megkedveltették volna. A színészetet mint csupa komédiát, csak mint kedv- vagy időöltést tekintették. Meg aztán egy kis éneket s dalokat meghallgattak. Ezek adtak némi ingert, hogy néhány úri ház pártolta.”

Rekviem

(In memoriam Upor Péter)

Kezdetben volt a mozdulat.
Hang és lélegzet együtt lüktetett
a teremtés első pillanatában.
Egyik se nőjön túl a másikon —
— Ember kellett hozzá.

Kijelölt helye volt a fénynek
(mert volt az is),
meg muzsika, meg csend.
És csend.

Mozdulat fénye, csend fénye, meg a hangé
s a sugárzás mögött valahol
gyilkosok verték mellüket mea culpázva,
gyerekek sirtak,
anyák féltő sikolya süvített
s a falra
gyertyák lángja irta

korok gyűlöletét,
lépteink, útjaink zeg-zugát.
s örök figyelmeztetésül
két kar csapott a semmibe.

Ott voltunk.
Ott úszkáltunk

tűzhöz és jéghez közel,
az örökléten túl
és a halálon innen.

Micsoda szertartás volt.
Micsoda úrfelmutatás!
Amikor lassan, erejét veszítve
széthullott minden,
s valami fényes
felszállt a sötétbe.

Aztán ittmaradt az elnémult kórus —
hangtalan szájjal énekelünk.

Az új matróz

Ha a vitalitást műszerekkel lehetne mérni, úgy Paláncz Ferenc lendíténé ki leginkább (legalábbis itt a mi színházunkban) a szerkezet mutatóját. Valami egészen kivételes öserő lakozik benne; mindig készen a kirobbanásra.

Ilyen mérvű indulatokat nem könnyű féken tartani, a színház szolgálatában azonban felbecsülhetetlen értékűek. Paláncz Ferenc a legszabadabb szárnyalást és a legnagyobb önfegyelmet kívánó pályát választotta, vállalva az ezzel járó konfliktusokat.

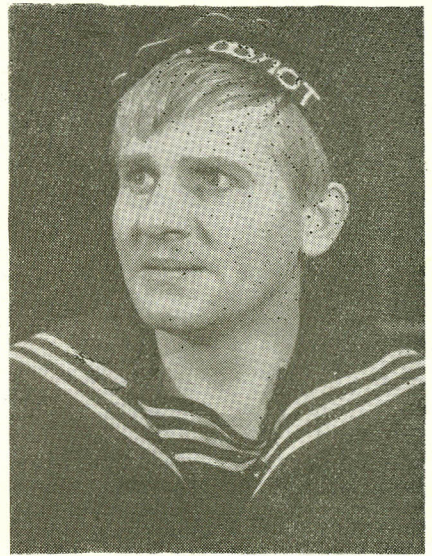
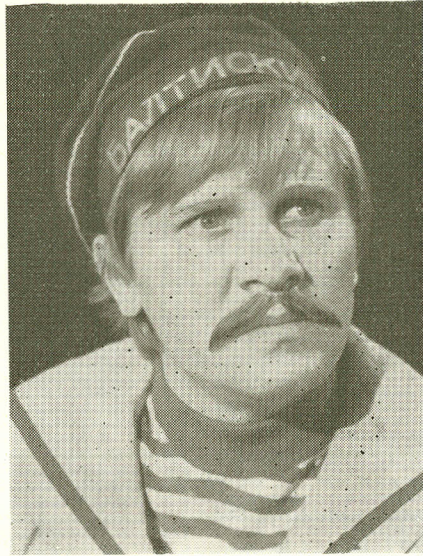
Azt hiszem, sokáig csak külső adottságait tartották előnyösnek. (A filmesek robusztus, mackós járású karakterfigurákat bíznak rá, nem kíváncsiak a színész gazdagságára.) Paláncz mokány ereje tényleg nagyon szembetűnő, természetes intellektusa, humora azonban még kevésszer kapott teret.

Ezért is nagyon kedvesek és emlékeztetésekre számára a forradalom matrózai. Az Optimista tragédia, a Ljubov Jarovája után most a Viharos alkonyat matrózfiguráját is lesz alkalma eljátszani. Ezek a matrózok sok mindenben különböznek egymástól, indulataik azonban, sőt egész karakterük több rokon vonást őriz. Valamennyien teljes szívvel élnek, akarnak valamit. A sajátos történelmi helyzet teremtette, hozta felszínre őket. Mindig a forradalmat szimbolizálják, annak árnyoldalával együtt. A modern kor népi hősei.

Ezeket a matrózokat, mindig a legkitűnőbb színészek jelentik meg, (Bessenyei Svágyája hosszú évekig volt a csodálat és elismerés jelképe), természetesen nemcsak azért, mert hálás szerepek, hanem azért, mert megjelenítésükhöz fantázia, s fejlett ábrázolóképeség kell.

Nos, Paláncz Ferenc új matróza, Kuprijanov már formálódik. A színész mindennap úgy próbál, mintha

este már bemutatója lenne; tehát teljes szívvel. Azt már megtanultuk, hogy szoborfaragás közben ne kérdezzük az alkotót. A színésznek azonban folytonosan nyilatkoznia kell, vagy legalábbis illik. De hát szavakba lehet-e önteni, hogy például a próbák első stádiumában hogyan közelíti meg valaki lépésről lépésre a figurát? Vagy hogyan rohanja meg, hogy aztán belülről egészen megismerve megalkossa a külső jegyeit is?

Paláncz találkozása az új matrózzal is sikerült. Ez egy pillanatilag sem kétséges. Csakhogy ilyenkor kísérténi kezd a másik két matróz emléke is. Először is azokat kell elfelejteni. Ha a színész most korrektül és részletesen feltárná alkotói gondjait, megijednék. A titkokat fejtsek meg mások.

★

A matróz belép Polezsajev professzor dolgozószobájába — számára új világ ez — nem is belép, betör, berobban. Még semmit nem tudunk róla, de érezzük erejét és sejtjük, hogy jelentős dolgokat hordoz.

Az első taps

Szerencsére senkinek nem le-Máriát persze nem kell lehet előre kiszámítani a pámutatni, láttuk, hallottuk őt lyáivét. Ma azért már egyre már eddig is. Cipra szerep-kevesebben vannak a gyorsan vel azonban egyszerre az érfeltűnő, vakító fényű csillagok. Az énekes-színész nem könnyű, következetes munka kell. Mégis előfordul — mint most a szezonkezdő operettben —, hogy valaki a közönség számára váratlanul fényre lép. Kiss gón, a színpaddal még azután

kell megküzdenie. Cipra mindenesetre biztató kezdet.

Felfigyelt a szakma és a közönség Arzéna (Csorba Ilona) fényes szopránjára is. Nem családunk az énekesnő színészi kvalitásaiban sem.

De a Lámpás bemutatója is hozott egy kellemes meglepetést. Idaként Nagy Mari mutatkozott be, aki most játszotta élete első nagy színházi szerepét. A fiatal lány lírai tisztasága, őszinte érzései, önfeláldozó szeretete és szerelme nagyon szép megfogalmazást nyert Nagy Mari játékában. Gratulálunk...

Miskolci műsor

1972. november	MISKOLCI NEMZETI SZÍNHÁZ	
1 szerda	LOPJ KEVESEBBET!	Shakespeare bérlet (7)
2 csütörtök	LOPJ KEVESEBBET!	Schiller bérlet (7)
3 péntek	LOPJ KEVESEBBET!	Moliére bérlet (7)
4 szombat	CIGÁNYBÁRÓ	Arany János ifj. bérlet (3)
	CIGÁNYBÁRÓ	Katona bérlet (7)
5 vasárnap	CIGÁNYBÁRÓ	Bérletszűnet (7)
6 hétfő	VIHAROS ALKONYAT	DÍSZELOÁDÁS a Nagy Októberi Szocia- lista Forradalom 55. évfor- dulója tiszteletére (7)
7 kedd	CIGÁNYBÁRÓ	Bérletszűnet (7)
8 szerda	HANGVERSENY	(fél 8)
9 csütörtök	VIHAROS ALKONYAT	Madách bérlet (7)
10 péntek	VIHAROS ALKONYAT	Vörösmarty bérlet (7)
11 szombat	VIHAROS ALKONYAT	Petőfi ifj. bérlet (3)
	VIHAROS ALKONYAT	Csiky bérlet (7)
12 vasárnap	A LÁMPÁS	Bérletszűnet (3)
	CIGÁNYBÁRÓ	Bérletszűnet (7)
13 hétfő	HANGVERSENY	(fél 8)
14 kedd	VIHAROS ALKONYAT	Gárdonyi ifj. bérlet (fél 5)
	VIHAROS ALKONYAT	Csontos és Egyetemi bérlet (fél 8)
15 szerda	VIHAROS ALKONYAT	Lehár és Egyetemi bérlet (7)
16 csütörtök	VIHAROS ALKONYAT	Huszka és Egyetemi bérlet (7)
17 péntek	VIHAROS ALKONYAT	Moliére bérlet (7)
18 szombat	VIHAROS ALKONYAT	Arany J. ifj. bérlet (3)
	VIHAROS ALKONYAT	Katona bérlet (7)
19 vasárnap	VIHAROS ALKONYAT	Bérletszűnet (3)
	VIHAROS ALKONYAT	Déryné bérlet (7)
20 hétfő	NINCS ELŐADÁS	
21 kedd	CIGÁNYBÁRÓ	Ibsen bérlet (7)
22 szerda	CIGÁNYBÁRÓ	Radnóti ifj. bérlet (fél 5)
23 csütörtök	CIGÁNYBÁRÓ	Huszka bérlet (7)
24 péntek	CIGÁNYBÁRÓ	Bérletszűnet (7)
25 szombat	A LÁMPÁS	József A. ifj. bérlet (3)
	CIGÁNYBÁRÓ	Bérletszűnet (7)
26 vasárnap	CIGÁNYBÁRÓ	Bérletszűnet (3)
	VIHAROS ALKONYAT	Szigligeti bérlet (7)
27 hétfő	NINCS ELŐADÁS	
28 kedd	VIHAROS ALKONYAT	Ibsen bérlet (7)
29 szerda	VIHAROS ALKONYAT	Shakespeare bérlet (7)
30 csütörtök	VIHAROS ALKONYAT	Schiller bérlet (7)

Utcalány a temetőben. Egy furcsa, bizarr helyzet Dario Fo da-
rabjából, ahol minden fordítva van, mint az életben. Torzító és
nagyító tükör, de éles és kegyetlen képet mutat egy képmutató
világról.

Várom és rejtett kincs. Éjszaka és holdfény, szép cigányleány
és elszegényedett földbirtokos — megannyi közhely a roma-
ntika kelléktárából. És mégis! Megszólal a varázsos Strauss-zene,
s a kincs-tercetben élni kezd a Cigánybáró színpada.

A 48-as szabadságharc első napjai. Fiatal, falusi tanító búcsú-
zik feleségétől, harcba hívja a haza. A háttérben pedig, mint
sötét árnyék, áll a Pap, a tragikus események elindítója.
(A lámpás.)

Két komédia

Novemberben két olasz vígjátékot láthatnak kedves egri nézőink, Goldoni Furfangos özvegyének zenés változatát, és Dario Fo szatirikus komédiáját, Lopj kevesebbet címmel. A műsorban talán véletlenül kerül egymás mellé ez a két darab, de vajjon az is véletlen, hogy mindkettőt Orosz György rendezte?

Nem tekinthetjük annak, mert az utóbbi időben tudatosan és szándékosan fordultam az olasz drámairodalom alkotásaihoz. Ennek két oka van. Az egyik az, hogy rendkívül szeretem az olasz kultúrát, művészetet, hisz minden rendezőnek vannak kedvenc területei a drámairodalomban, nekem az olasz és francia vígjátékok a legkedvesebbek, ezeket rendezem legszívesebben. Itália kék ege alatt Plautustól kezdve évszázadok során kialakult a sajátos stílusú, szellemes, játékos vígjátékforma. Gyökere a régi vásári színjáték rögtönzött, fantáziadús színészi alakításokra, a kifejező, pantomimikus mozgásra épülő comedia dell' arte. Goldoni és Dario Fo darabja egyaránt a comedia dell' arte hagyományainak elemeire épül. És ez a másik oka, hogy éppen ez a két darab volt két legutóbbi munkám. Mindkettő rendkívül alkalmas ugyanis arra, hogy szabadabb, vérbő komédiázással megújítsa a kissé elnehezedett, merevvé vált naturalista elemeket hordozó vígjáték-játszásunkat. Sőt, egész játékstílusunkat. Ezek a darabok, a maguk stilizált valóságábrázolásával, túlzásaikkal, erőteljesen megrajzolt figuráikkal, végletes helyzeteikkel, szinte rákényszerítik a színészt, hogy másképpen, a szokástól, a hagyományostól eltérően ábrázoljon egy alakot, merészebben karakirozzon, kifejezőbb mozgással használja testét és legfőképpen — bátran komédiázzon. A játékosságát, a színjátszásnak ezt a legősibb elemét helyezi vissza jogaiba a klasszikus és modern olasz komédia, s megadja a színésznek a legfontosabbat, a játék örömét. Az ilyenfajta darabok játszása, úgy gondolom, hatással lehet a későbbiekben nemcsak a vígjáték előadására, de a drámák, tragédiák, modern és klasszikus darabok újszerű színrevitelére is.

Nem véletlen, hogy a világ színjátszásában a legutóbbi időben reneszánsza van Goldoninak és éppen a legmodernebb törekvések képviselői nyúlnak a nagy olasz komédia-íróhoz. A Két úr szolgálja, a Hazug, a Legyező, a Csetepaté sok híres rendező kezéből került ki és újította meg egy-egy neves társulat játékstílusát, vagy legalábbis volt elindítója a megújulásnak. A Furfangos özvegy Goldoni kevésbé ismert darabjai közé tartozik, amelynek színrevitelével egyben azt a célt is kívánja szolgálni, hogy a zenés műfajban nemes, irodalmi értékű szöveggönyvekre épülő darabokkal szórakoztassuk nézőinket.

A Lopj kevesebbet a maga szerteágazó, sokrétűségével ugyancsak alkalmas egy másfajta modern színjátszás megvalósítására, s emellett, hogy halhatatlan mulatságos, ugyanakkor komoly társadalmi mondanivalót hordoz a mai olasz életről. Színpadra állításával rendezői elképzelésem alapjául szolgált, hogy az egész cselekményt cirkuszi milióbe helyeztem. Az egész játék sátorotető alatt, a porondon zajlik, mintha a néző egy cirkuszi előadás részese lenne. Ezzel is azt kívántam erősíteni, hogy a darab játékstílusát a szélsőséges bohóctréfák, a rögtönzött, de ugyanakkor precízen kidolgozott játék jellege határozza meg.

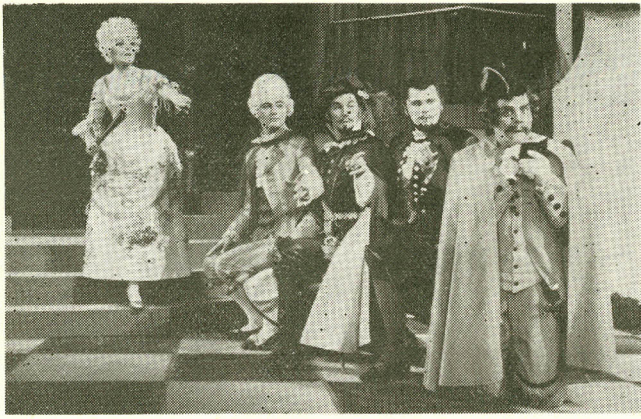
Mindkét darab harsány komédia, de tartalmas szórakozás és biztos vagyok benne, hogy jó mulatságot nyújt majd minden kedves egri nézőnek.

Jelenet a Furfangos özvegyből

Egri műsor

1972. november	GÁRDONYI GÉZA SZÍNHÁZ	
1 szerda	A LÁMPÁS	Bérletszünet (3)
2 csütörtök	A LÁMPÁS	Bérletszünet (4)
3 péntek	A LÁMPÁS	Bérletszünet (7)
4 szombat	A LÁMPÁS	Bérletszünet (7)
5 vasárnap	A LÁMPÁS	Bérletszünet (4)
9 csütörtök	A FURFANGOS ÖZVEGY	Bemutató bérlet (7)
10 péntek	A FURFANGOS ÖZVEGY	Shakespeare bérlet (7)
11 szombat	A FURFANGOS ÖZVEGY	Móricz ifj. bérlet (fél 4)
	A FURFANGOS ÖZVEGY	Katona bérlet (7)
14 kedd	A FURFANGOS ÖZVEGY	Déryné bérlet (7)
15 szerda	A FURFANGOS ÖZVEGY	Bérletszünet (7)
16 csütörtök	A FURFANGOS ÖZVEGY	Molière bérlet (7)
17 péntek	A FURFANGOS ÖZVEGY	Gárdonyi ifj. bérlet (7)
	A FURFANGOS ÖZVEGY	Petőfi ifj. bérlet (fél 4)
18 szombat	A FURFANGOS ÖZVEGY	Madách bérlet (7)
	A FURFANGOS ÖZVEGY	Vörösmarty bérlet (fél 4)
19 vasárnap	A FURFANGOS ÖZVEGY	Erkel bérlet (7)
	A FURFANGOS ÖZVEGY	Bemutató bérlet (7)
23 csütörtök	LOPJ KEVESEBBET!	Shakespeare bérlet (7)
24 péntek	LOPJ KEVESEBBET!	Móricz ifj. bérlet (fél 4)
25 szombat	LOPJ KEVESEBBET!	Katona bérlet (7)
	LOPJ KEVESEBBET!	Erkel bérlet (7)
26 vasárnap	LOPJ KEVESEBBET!	Déryné bérlet (7)
28 kedd	LOPJ KEVESEBBET!	Bérletszünet (7)
29 szerda	LOPJ KEVESEBBET!	Bérletszünet (7)
30 csütörtök	LOPJ KEVESEBBET!	Molière bérlet (7)

Nemrég sanzont énekelt a televízióban. Ez a műfaj próbakő. Gyenge énekhanggal még lehet művelni — számtalan példa van erre szerzte a világon —, de drámai erő, megjelenítő készség híján elvész a sanzon költészete, mondandója. Komáromy Éva egyetlen sanzon bemutatásával még azoknak is kellemes meglepetést szerzett, akik évek óta figyelik munkáját.

A közönség hosszú ideig a színház revüprimadonnájaként ismerte, s dicsérte. Könnyed játékképzés, mozgáskultúrája, karikírozó készsége, s kitűnő énekhangja elsősorban erre a szerepkörre predesztinálta. S milyen nagyszerűen öltöztethető színésznő! Lehet, hogy ruhái nem voltak mindig varázslatosak, de elhittük, hogy azok. Komáromy halatlan eleganciával viseli kosztümjeit.

De egyszer fodrok, csipkék, flitterek, stólák nélkül játszott végig egy előadást, s akkor jobban kezdtünk rá figyelni. A közönség szentesítette Nyilassy Judit véleményét. Az energikus, céltudatos rendező — akinek színészpédagógusi tevékenysége is emlékezetes — meglátta, hogy Komáromy csillogó színei mögött érzékeny tehetségi lappang. A szakma nagy csodálkozására rábízta a Macskajáték Egérkéjének megformálását.

Emlékszem egy-két próbára. A darab sajátos műfaji, dramaturgiai kötöttségei miatt kétszeresen nehéz volt Egérke helyzete. Az erős rendezői kéz szorítása egy pillanatra sem engedett. Nyilassy soha nem érte be részeredményekkel. Egérke felfedezése nemcsak fogékonyságot — ez már az első percben sem hiányzott Komáromy Évából —, hanem

Flitterek, csipkék nélkül...

hosszú és szívós munkát követelt. Ő, aki annyi mindent tud a színpadról, s számos hatáselemet kipróbált már, úgy lépett a deszkákra, hogy igyekezett minden eddigi bravúráját, sikerét elfelejteni; az új (számára szokatlan) szerep kedvéért újra akarta felfedezni a színjátszást.

Az eredmény ismeretes. Azaz, hogy csak részben, mert Egérke nem csupán egy újabb sikert hozott a színésznőnek, hanem az utóbbi időszak kétségei között biztos fogódzót is jelentett. A pálya fordulópontján — mikor ünnepelelt primadonnának sértődötten visszavonulnak — Komáromynak sikerült továbbvivő utat találnia. A Furfangos özvegybeli szerepét már megújult kedvvel játszotta, s hogy az új szezonban ő kapta meg Fo: Lopj kevesebbet című komédiájának sírásó lányát, azon már senki sem csodálkozott. A bemutatón persze nem hozott csodát. Fo cirkuszsínháza különösen próbára teszi a színészt. Komáromy Éva Attilája groteszk bájával

azonban arról győz meg bennünket, hogy a színésznő már elfeledte a revüprimadonnát. Pedig nem így van. Erről, gondolom, lesz alkalmunk meggyőződni...

Csupán arról van szó, hogy kinyílt egy színházi skatulya, mely egy igényes művésznek kezdett már nagyon szűk lenni, hogy egy meghatározott szerepkör védetségéből volt valakinek bátorsága kilépni az általa nem járt útra. Mindez nem történt látványosan, mégis jelentős színházi kísérletnek tartjuk; gazdagodtunk általa.

Az a tény pedig, hogy Komáromy Évában sok-sok szerep után is megmaradt a pályakezdők lelkesedése — jó példa és külön öröm.

Varázslatra készen

A színház igazgatóját bizonyára sokan irigylik. Hogy tulajdonképpen áldozatot hoz, ez talán még Sallós Gábornak sem jut eszébe. Magam is csak akkor gondolkodom rá, mikor színpadon látom. Mert, hogy valaki hogyan épít, irányít egy színházat, ezt csak hosszú elemző munkával lehet eldönteni. Az ítélethez bizonyos távlat is kell. De, hogy valaki mennyire mestere választott szakmájának, s milyen alkotóerővel, művészi kvalitással bír, azt egyetlen előadáson is meg lehet ítélni.

A direktor Sallóst már bírálták előttem (kit nem bírálnának a helyében), de a színész Sallós Gábert mindig dicsérte mindenki. Fo bizarr komédiájának férfi főszerepében — ahogy a régi kritikások írták volna — különösen brillírozott Sallós. Az együttesből minden bizonnyal ő értette meg elsősorban, hogy ebben a műben nem szabad realista eszközökkel dolgozni. Nagykereskedője furcsa, de nagyon szemléletes jelkép volt, egyedi megfigyelésekkel gazdagítva. Olyan homunculus, akibe azért lelket is sikerült lehelni.

Sallós Gábor egészen különleges komédiás (a szó legnemesebb értelmében), látszólagos közönye, flegmatikus karaktere mögött friss szellem sziporkázik varázslatra készen. S mennyire ismeri mesterségét!...

Mondják, hogy a Lopj kevesebbet bemutatója óta nagyobbat köszönnek „házon belül” a direktornak. Hiába, az igazi tekintély csak szakmai tekintély lehet...

Pali, Józsi, Ferkő

Ők a Cigánybáró cigányai. Szerepük nagyon hálás és nagyon hálátlan. Színházi körökben az a vélemény az ilyenféle feladatokról, hogy nem hozhatnak bukást. Ez többé-kevésbé így is van. Amennyi félig tréfás, félig komoly megjegyzést kell elszívlelnie a színésznek, ha netán a kollégák sztereotípiákat, régi, jól bevált eszközöket, hatáselemeket fedeznek fel. Nálunk — örökség a népszínművek korából — sajnos még mindig élnek a régi cigánysablonok.

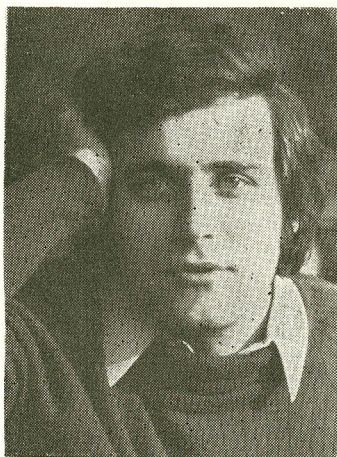
Ez az operett — még új feldolgozásában sem ad alkalmat arra, hogy valami mást csináljon a színpadi cigány, mint amit a közönség évtizedeken át megszokott. A *hogyan* azonban meghatározó lehet.

Funkcionálisan az operett komikumát ez a három figura képviseli. Azonos indíttatásúak, de mégis különbözőek. A szerepek megformálása azon múlik, hogy mennyi mindenről képesek játékaik közben lemondani. Régi igazság, hogy a színész egyetlen poénért képes a lelkét eladni. A legnagyobbak (Csortosról számomra ilyen legenda él) sem voltak ettől a gyengeségtől mentesek.

A mi cigányaink: Varga Gyula, Bánó Pál és Botár Endre hallatlanul élvezik a játékot, amely felszabadít, könnyívé teszi az előadások terheit. De semmiképpen nem akarnak nagyobb figyelmet kelteni, mint amit dramaturgiai funkciójuk kíván.

A darab rendezője, Hege-dűs László többször hang-

súlyozta, hogy romantikus nagyoperettet kíván — a műfaji meghatározás minden jellemzőjével — színpadra állítani. A romantika tényleg dominál, a realitásokat tényleg nem kérhetjük számon. Cigányaink azonban — és ez nagyon jó dolog — mégis sejtetnek valamit a hús-vér emberekből, akiknek nagyon is földi gondjaik és örömeik vannak.

MARKALY GÁBOR:

Monológ Hamletről

— Hamlet... A csúcsok csúcsának érzem — s nemcsak én! Az ember óhatatlanul is keresi a hasonlatokat. Hogyan is lehetne másként megfogalmazni a teljes értékű emberi léte-zést? Gross Arnold mindent magába foglaló képei, Mozart kristálytisza zenéje jut eszembe...

— A főiskolán Hamlet-monológgal felvételiztem: „Oh, hogy nem oivad, nem hígul s enyész / Harmattá e nagyon, nagyon merő hús! / Vagy mért szegezte az Örökkévaló / Az öngyilkosság ellen kánonát?”

— A szöveg plaszticitása azt sugallja, hogy újra tanuljam anyanyelvemet. A Shakespeare-i szó mágiáját mai életünk ritmusára kell hangszerelni. Mert Hamlet természetesen a mához is szól; nagyon világosan kell beszélnie.

— A saját utamon, intellektusom, vérmérsékletem szerint indultam el e csodálatos reneszansz hős felé. A nyár elején úgy éreztem, hogy látom az említett csúcsokat. Most a legyőzött távolságok ellenére is egyre távolibbnak tűnik a cél. De talán éppen ez a legszebb a mi pályánkon. Nagyon megnyugtató, hogy olyan útitárs áll mellettem, mint Szirtes Tamás, aki ezekben a hetekben rendezőként legalább annyiszor gondolt Hamletre, mint én...

Partnerek

Aki nem ismerős színházi berkekben, el sem tudja képzelni az egy-egy darab szereposztását megelőző izgalmakat. A gépelt ív a próbatáblán valóban sorsdöntő lehet.

Ettől az izgalomtól a mi színházunkban csak a primadonna és a bonviván mentes. Szerepkörük meghatározott — s az operett törvényei szerint — minden szerző örök nagy szerelemben kapcsolja össze őket. Persze az életben sem mindegy, milyen érzésekkel viseltetnek egymás iránt.

Várhegyi Márta: Mikor a színház „párt választ” egy primadonnának, az legalább olyan nagy dolog, mint haddan, mikor dinasztiaik kötötték össze életüket. A mi festett birodalmunk sorsa függ a jövődöbelitől. *Rózsa Sándornak* nemcsak a nevét volt nagyon könnyű megjegyezni, hanem már az első próbákon éreztem, hogy sikeres a találkozás.

Rózsa Sándor: Akkor örültünk meg igazán egymásnak, mikor rájöttünk, hogy mindketten viszolygunk a teatrális dolgoktól, hogy a játékot legalább olyan fontosnak tartjuk, mint az éneklést.

Várhegyi Márta: Ezt én akartam mondani, de hát már úgy látszik, kitaláljuk egymás gondolatait is.

Rózsa Sándor: Enélkül nincs is igazi operettketős...

— Mégis megcsalták már egymást!

Primadonna és bonviván egyszerre: Csak egyszer!

Várhegyi Márta: A Furfangos özvegyben történt...

Rózsa Sándor: Ki kellett használnom Lukás főhadnagy előnyeit, de a Cigánybáró előadása is bizonyíthatta, hogy minden rendben van közöttünk.

TARKA Oldal

Az utóbbi időben egyre többször nyílik alkalma művészeinknek „házon kívül is” kamatoztatni tehetségüket. A szegedi Medeia-t az idén Miskolc adta a társ-színháznak. Jászai-díjas művésznőnk, Kovács Mária örömmel vállalta el Euripidész drámájának címszerepét, amit a kritikák tanúsága szerint szeptember 29-től nagy sikerrel játszik az alföldi városban.

★

Mint minden évben, úgy most is szolgálhatunk egy kellemes családi hírral is. A színházi Téliapó már feljegyezte, hogy az idén egyetlen több csomagot kell a puttönyába tennie, mert Botár Endrének kislánya született. Ildikó még nem tisztelte meg látogatásával színházunkat, a gyerekek nagy decemberi ünnepére várjuk első látogatását.

Min nevetett Virágh Ilona?

Népszerű művésznőnk az idén Olaszországban töltötte nyári szabadságát. A napok alatt kellemes, családias együttessé alakult turistacsoport kedvence egy idős, nyugdíjas tanárházaspár volt, akik kíváncsiságukkal, fáradhatatlan látványgyűszükkel a csoport legfiatalabb tagjain is. Egy alkalommal a firenzei dóm csodáiban gyönyörködtek a csoport tagjai, az idős, talán 75 éves (és ugyanannyi kiló!) tanárnő azonban nem elégedett meg a képek, szobrok egyszerű szemléletével, kíváncsi volt még az apró betűs latin feliratú táblák szövegére is. Az egyik tábla azonban egy kicsit magasan volt, a néni azonban a keskeny lépcsőre és az oszlop lábázatára állva valahogyan csak megközelítette. Igen ám, de a gömbölyded néni a nagy odafigyelésben csakhamar elvesztette egyensúlyát és legurult a lépcsőn. Ijedten szaladtunk oda, de az idős tanárnő néhány kék folttal és horzsolással szerencsére megúsza a balesetet. Az ijedtség elmúltával azután férje mély bölcsességgel jegyezte meg: „Látod, fiam, ezért jó az analfabétáknak...”

Mit olvasott Szirtes Tamás?

Közel fél éve készülök a Hamlet rendezésére. Azóta olvasmányaim szinte kizárólag Shakespeare-rel és a darabbal kapcsolatosak. A nagy drámaköltőről és műveiről szóló könyveknek csak a bibliográfiája egész könyvtárat tesz ki. Természetesen én is megszerzem a legfontosabb, alapvető munkákat, s a régiektől a legújabbakig sok száz oldalon rágtam át magam, mert legelőször is azt kell megismerni egy rendezőnek, amit korábban mások gondoltak, irtak egy darabbal kapcsolatban. A Hamletnek is egész könyvtárnyi irodalma van, sok-sok magyarozat, értelmezés, s ezek ismeretében, ezek tanulságait leszűrve igyekeztem kialakítani saját elképzeléseimet. Izgalmas olvasmány ez a Hamlet-irodalom, rengeteg ellentmondó felfogás vitázik egymással, hisz mindenki másképpen látja ezt a gazdag lélekrajzzal megírt, sokszor talányokkal teli színpadi alakot. Persze a legfontosabb azért mindig maga a mű, s legfőbb olvasmányom mégiscsak ez volt az elmúlt hónapok alatt. Vele feküdtem, vele keltem, és szeretném hinni, hogy a sok készülés, eredménye „a mi Hamletünk” érdekében, izgalmas előadás lesz.

Az első magyar primadonnára emlékeztünk szeptember 28-án, Déryné halálának 100 éves évfordulóján. A magyar színészet hőskorának legendás alakját különösen két város ünnepelte, részint a szülőhely, Jászberény (a város küldöttei a jubileum alkalmával Miskolcra látogattak, megkoszorúzták Déryné szobrát), részint pedig Miskolc, ahol Széppataki Róza anynyi emlékezetes sikert aratott. A színház parkjában Déryné szobránál került sor arra a bensőséges ünnepségre, melyen rövid műsorral színházunk művészei is tiszteltek Déryné emlékének. Máthé Éva Déryné naplójából olvasott fel egy miskolci vonatkozású részletet, Várhegyi Márta a hajdani miskolci primadonna legszebb dalait szólaltatta meg, Markaly Gábor verset mondott. Déryné szobrát a város társadalmi szerveinek képviselői és színházunk dolgozói megkoszorúzták.

★

Míg Miskolcon a Cigánybáró került színre, addig Kecskeméten Kálmán Imre: Cigányprimás című operettjének bemutatójára készülnek. Ehhez a produkcióhoz is közünk van, hiszen a kecskeméti Orosz György főrendezőt hívták meg a látványos operett rendezésére.

★

Újabb két lakással enyhítette a városi tanács színházunk művészeinek fészkerakási gondjait. Régi igazság, hogy csak akkor érezheti valaki magát otthon, ha nemcsak szállása, hanem nyugodt, kényelmes otthona is van. A színész alkotó gondjai és munkája közben különösen igényli, hogy időnként elvonulhasson... Vajon mikor adhatnak arról hírt, hogy nemcsak egy-egy lakás épül számunkra, hanem a régen áhított színészház is?

A lámpás miskolci bemutatójakor egy egész színtársulatot is vendégül láthatunk klubunkban. A Csorotos Gyula Színjátszó Együttes jött el köszönteni volt tagját, Nagy Marit, aki Ida szerepében mutatkozott be. Úgy érezzük, a színjátszók joggal büszkélkedhetnek volt „vezető színészükkel”.

★

A Televízió jóvoltából egyre több vidéki színház produkcióját láthatja a közönség. Különös öröm, hogy nemcsak a nézők figyelnek fel egy-egy sikeres bemutatóra, hanem a Televízió is méltányolja a közvetített darabok művészeinek munkáját. Orosz György, színházunk főrendezője a tavalyi Amerikai tragédia rendezéséért most részesült nívódíjban.

★

Közönségünk bizonyára nem sejtí, hogy milyen gondot okoz a színház művészeti vezetőinek egy váratlan betegség, mely kapcsán csak néhány soros újsághír olvasható: ma este Szabó Róza játssza Szaffit, a hét végén Gallai Judit mutat-

kozik be a Cigánybáró primadonnájaként. Nehéz lenne összeszámolni, hogy hány emberből álló „gépezet” segített abban, hogy kapcsolatot teremtsünk az Operettszínházzal, illetve az Operaházzal. Ilyenkor minden perc drága. Hogy idejében megérkezett Szabó Róza, s hogy az utolsó percben Gallai Judit is megkapta a szöveggel, az szinte csodával határos. De hát a színházban minden naposak az ilyen csodák. Az összefogás szüli őket, a szakma szeretete és egymás becsülése.

★

Szeptember 28-án kettős ünnep volt színházunkban. A Déryné-emlékműsor után szinte jelképezve a megváltozott körülményeket — a Miskolci Nemzeti Színház vezető művészei kaptak a múlt évben nyújtott kiemelkedő művészi teljesítményükért nívódíjat. A bensőséges ünnepségen dr. Malonyay Dezső, a Művelődésiügyi Minisztérium Színházi Főosztályának vezetője köszöntötte Máthé Évát, Paláncz Ferencet, Lenkey Editet, Komáromy Évát és Fehér Tibort, majd átadta a minisztérium nívódíjait.

Mit főzött Fekete Alajos?

(Fekete Alajos és Kerékgyártó László, a színház gazdasági igazgatója toppant be az egyik napon a titkárságra, ahol éppen lapunk szerkesztése folyt.)

— Jó, hogy jössz, Lojzi! Te a nyáron Bulgáriában jártál, — nincs valami jó bolgár recepted?

— Hát, nem is tudom...

— Nekem van! — mondja Kerékgyártó László, s azzal tárcájából a szerkesztőségi asztalra teszi városunk népszerű, bájos főorvos asszonyának, a bolgár Maria Nikolaeva doktornőnek **szemüveg-receptjét!**

E józsi bevezetés után Fekete Lojzi is előrukkolt egy ugyancsak józsi bolgár ételkülönlegesség receptjével:

Burgonyás tésztában sült vagdalthús: 2 dl. lisztet 4 közep-nagy, hejában puhára főzött és áttört burgonyával, 2 egész tojással, 1 csapott evőkanál zsírral, kis sóval, és töröttborsal tálban tésztává dolgozunk. Lisztet deszkán vékonyra kinyújtjuk. 60 deka húsból faszírozottat készítnék, s azt mindkét oldalán zsírban átsütjük, annyira, hogy formálható legyen. Majd a tészta közepére helyezük, és becsavarjuk a tészta. Kikent tepsibe tesszük, s tetejét tojással mekenve, forró sütőben szép pirosra sütjük. Melegen tálaljuk főzelékkel, vagy hidegen, szelivel, önálló ételnek.

★ A MISKOLCI NEMZETI SZÍNHÁZ ÉS AZ EGYRI GÁRDONYI GÉZA SZÍNHÁZ MŰSORISMERTETŐINEK MELLÉKLETE ★
Szerkeszti: Siklósi László. Szerkesztőség: Miskolci Nemzeti Színház Titkársága. Kiadja a Borsod megyei Lapkiadó Vállalat

Felélős kiadó: Veres Mihály. Kiadóhivatal: Miskolc, Bajcsy-Zsilinszky utca 15.

Ára 1 forint. Készült a Borsodi Nyomdában — 72 — 8461 — 5000 példány — Felélős vezető: Szemes István